
Ministru komitejas Ieteikums Nr. CM/Rec(2012)2 dalībvalstīm par bērnu un jauniešu līdz 18 gadu vecumam līdzdalību

(Pieņēmusi Ministru komiteja Ministru vietnieku 1138. sanāksmē 2012. gada 28. martā)

Ministru komiteja, ievērojot Eiropas Padomes statūtu 15. panta b) punkta noteikumus,

ņemot vērā, ka Eiropas Padomes mērķis ir panākt lielāku tās dalībvalstu vienotību, jo īpaši veicinot kopīgu noteikumu pieņemšanu,

ņemot vērā vajadzību nodrošināt esošo saistošo Eiropas un starptautisko bērnu tiesību aizsardzības instrumentu, it īpaši turpmāk minēto, efektīvu īstenošanu:

- Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (ELS Nr. 5),
- Eiropas Konvencijas par bērnu tiesību piemērošanu (ELS Nr. 160),
- Eiropas Sociālās Hartas pārskatītās versijas (ELS Nr. 163),
- Eiropas Padomes Konvencijas par bērnu aizsardzību pret seksuālu izmantošanu un seksuālu vardarbību (EPLS Nr. 201),
- Eiropas Konvencijas par bērnu adopciju pārskatītās versijas (EPLS Nr. 202),
- ANO Konvencijas par bērna tiesībām (*UNCRC*),
- ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām,

ņemot vērā:

- Eiropas Padomes mērķus bērnu tiesību un jaunatnes politikas jomās,
- Trešo Eiropas Padomes valstu un valdību vadītāju augstākā līmeņa sanāksmi (Varšavā, 2005. gadā) un tajā uzņemtās saistības, pilnībā ievērot *UNCRC* noteiktās prasības,
- Ministru komitejas Rezolūciju Nr. CM/Res(2008)23 dalībvalstīm par Eiropas Padomes jaunatnes politiku,
- astoņu Eiropas Padomes konferenču, kas notika no 1985. gada līdz 2008. gadam un kurās piedalījās par jaunatnes jomu atbildīgie ministri, attiecīgos secinājumus,
- Eiropas Padomes programmu “Veidojot Eiropu bērniem un kopā ar tiem” un stratēģisko uzsvāru uz bērnu līdzdalības veicināšanu,

atgādinot ieteikumus par bērnu un jauniešu līdzdalību, ko pieņēmusi Eiropas Padomes Ministru komiteja, Parlamentārā asambleja un Vietējo un reģionālo pašvaldību kongress, jo īpaši:

- Ieteikumu Nr. Rec(2005)5 par to bērnu tiesībām, kuri dzīvo bērnu aprūpes iestādēs,
- Ieteikumu Nr. Rec(2006)14 par jauniešu pilsoniskumu un līdzdalību sabiedriskajā dzīvē,
- Ieteikumu Nr. Rec(2006)19 par politiku, kuras mērķis ir atbalstīt vecāku labi veiktu aprūpi,
- Ieteikumu Nr. CM/Rec(2009)10 par integrētām valsts stratēģijām bērnu aizsardzībai pret vardarbību,
- Ieteikumu Nr. CM/Rec(2010)7 par Eiropas Padomes Hartu par izglītību demokrātiska pilsoniskuma un cilvēku tiesību jomā,
- Eiropas Padomes Ministru komitejas 2010. gada pamatnostādnes par bērniem piemērotu tieslietu sistēmu,
- Parlamentārās asamblejas Ieteikumu Nr. 1864 (2009) par bērnu līdzdalības veicināšanu ar sevi saistītu lēmumu pieņemšanā,
- Eiropas Padomes Vietējo un reģionālo pašvaldību kongresa Ieteikumu Nr. 128 (2003) par pārskatīto Eiropas Hartu par jauniešu līdzdalību vietējo un reģionālo pašvaldību dzīvē,

atgādinot *UNCRC* un jo īpaši 12. pantu, kurā ir noteikts:

“1. Dalībvalstis nodrošina, lai ikvienam bērnam, kas ir spējīgs formulēt savu viedokli, būtu tiesības brīvi to paust visos jautājumos, kas viņu skar, turklāt bērna viedoklim jāpievērš pienācīga uzmanība atbilstoši bērna vecumam un brieduma pakāpei.

2. Šajā nolūkā bērnam tiek dota iespēja tikt uzklusītam jebkādā ar viņu saistītā tiesvedībā un administratīvā procesā vai nu tieši, vai ar pārstāvja vai attiecīgas iestādes starpniecību, ievērojot attiecīgās valsts tiesību aktu procesuālās normas”,¹

ievērojot, ka 12. pants kā vispārīgs *UNCRC* princips ir saistīts ar visiem pārējiem konvencijas pantiem, un jo īpaši ar 2. pantu (tiesības uz nediskriminēšanu), 3. pantu (primārais apsvērums par bērna labākajām interesēm), 5. pantu (vecāku uzraudzība un bērna spēju attīstība), 6. pantu (tiesības uz dzīvību, izdzīvošanu un attīstību), 13. pantu (tiesības uz vārda brīvību), 15. pantu (tiesības uz biedrošanās brīvību) un 17. pantu (tiesības uz informāciju),

pārliecībā, ka

- tiesības tikt uzklusītam un tikt uztvertam nopietni ir būtiskas katra bērna un jaunieša cieņai un veselīgai attīstībai,

- bērnu un jauniešu uzklusīšana un pienācīga uzmanības pievēršana viņu viedoklim atbilstoši vecumam un brieduma pakāpei ir nepieciešama, lai efektīvi īstenotu viņu tiesības uz to, ka viņu labākās intereses ir primārais apsvērums visos jautājumos, kas viņus skar, un lai viņi būtu aizsargāti no vardarbības, ļaunprātīgas izmantošanas, nevērīgas un sliktas izturēšanās,

- bērnu un jauniešu spējas un tas ieguldījums, ko viņi var dot, ir unikāls resurss cilvēktiesību, demokrātijas un sociālās kohēzijas stiprināšanai Eiropas sabiedrībās,

iesaka dalībvalstu valdībām:

1. nodrošināt, lai visi bērni un jaunieši varētu īstenot savas tiesības tikt uzklusītiem, tikt uztvertiem nopietni un piedalīties lēmumu pieņemšanā visos jautājumos, kas viņus skar, pievēršot pienācīgu uzmanību viņu viedoklim atbilstoši vecumam un brieduma pakāpei,

2. veicināt zināšanu un labās prakses apmaiņu jautājumos par šā ieteikuma īstenošanu vietējā, reģionālajā, valstu un Eiropas līmenī un ar pilsonisko sabiedrību,

3. savos tiesību aktos, politikā un praksē ņemt vērā šā ieteikuma pielikumā iekļautos principus un pasākumus,

4. nodrošināt, lai šis ieteikums, tostarp tā pielikums, tiktu pārtulkots un pēc iespējas plašāk izplatīts, tostarp bērniem un jauniešiem, izmantojot šai mērķa grupai piemērotus saziņas līdzekļus,

dod norādījumu Ģenerālsekretāram veicināt bērnu un jauniešu līdzdalību Organizācijas standartu noteikšanas, sadarbības un novērtēšanas pasākumos un nodot šo ieteikumu attiecīgajām Eiropas Padomes koordinācijas komitejām, padomdevējām un konsultatīvajām struktūrām, kā arī tradicionālajiem un uzraudzības mehānismiem, aicinot tos ņemt šo ieteikumu vērā savā attiecīgajā darbā,

dod norādījumu Ģenerālsekretāram nodot šo ieteikumu visām tām Eiropas kultūras konvencijas (ELS Nr. 18) dalībvalstīm, kas nav Eiropas Padomes locekles.

---

¹ Sk. arī ANO Bērnu tiesību komitejas Vispārējo komentāru Nr. 12 par bērna tiesībām tikt uzklusītam (2009).

I daļa. Definīcijas

Šajā ieteikumā:

- “bērni un jaunieši” apzīmē jebkuru personu, kas nav sasniegusi 18 gadu vecumu,²
- “līdzdalība” nozīmē, ka indivīdiem un indivīdu grupām ir tiesības, līdzekļi, telpa, iespēja un attiecīgā gadījumā atbalsts brīvi paust savu viedokli, tikt uzklautiem un dot savu ieguldījumu to lēmumu pieņemšanā, kas viņus skar, pievēršot pienācīgu uzmanību viņu viedoklim atbilstoši vecumam un brieduma pakāpei.

II daļa. Principi

Bērna vai jaunieša tiesībām brīvi paust savu viedokli nav vecuma ierobežojuma. Visiem bērniem un jauniešiem, tostarp pirmsskolas vecuma bērniem, skolas vecuma bērniem un tiem, kuri ir pametuši izglītības iegūšanu, ir tiesības tikt uzklautiem visos jautājumos, kas viņus skar, pievēršot pienācīgu uzmanību viņu viedoklim atbilstoši vecumam un brieduma pakāpei.

Bērnu un jauniešu līdzdalības tiesības piemēro bez jebkāda veida diskriminācijas, piemēram, rases, etniskās izcelsmes, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģijas, politisko vai citu uzskatu, nacionālās vai sociālās izcelsmes, īpašuma, invaliditātes, dzimšanas apstākļu, seksuālās orientācijas vai cita stāvokļa dēļ.

Nepieciešams pievērst uzmanību izpratnei par bērnu un jauniešu spēju attīstību. Kad bērni un jaunieši iegūst vairāk spēju, pieaugušajiem jānodrošina viņi arvien intensīvāk izmantot savas tiesības ietekmēt jautājumus, kas viņus skar.

Īpaši jācenšas radīt apstākļi, kas ļautu piedalīties bērniem un jauniešiem ar mazāk iespējām, tostarp tiem, kuri ir mazāk aizsargāti vai kuras skar diskriminācija, tostarp diskriminācija vairāku iemeslu dēļ.

Vecākiem un aprūpētājiem ir primārā atbildība par bērna audzināšanu un attīstību, tāpēc viņiem ir būtiska nozīme bērna līdzdalības tiesību nostiprināšanā un veicināšanā kopš dzimšanas un turpmākajā dzīvē.

Lai bērniem un jauniešiem būtu iespēja jēgpilni un patiesi piedalīties, viņiem ir jānodrošina visa nepieciešamā informācija un jāpiedāvā pienācīgs, kā arī viņu vecumam un apstākļiem atbilstošs atbalsts pašizstāvēbai.

Lai līdzdalība būtu efektīva, jēgpilna un ilgtspējīga, tā ir jāsaprot nevis kā vienreizējs pasākums, bet kā process, kas prasa ilgstošu ieguldījumu laika un resursu ziņā.

Bērni un jaunieši, kuri izmanto savas tiesības brīvi paust savu viedokli, ir jāaizsargā no kaitējuma, tostarp iebiedēšanas, represēšanas, viktimizācijas un viņu tiesību uz privātumu pārkāpšanas.

---

² 18 gadi ir parastais pilngadības vecums Eiropas Padomes dalībvalstīs. Kamēr *UNCRC* definīcijā cilvēki līdz 18 gadu vecumam tiek dēvēti par bērniem, ikdienas diskursā termins “jaunieši” bieži tiek izmantots, lai aprakstītu cilvēkus, kuri vecāki par 12 vai 13 gadiem. Arī cilvēki vecumā no 13 līdz 17 gadiem parasti apzinās sevi drīzāk kā “jauniešus”, nevis kā “bērņus”, un bieži vien vēlas, lai viņus dēvē šādi. Statistikai, saskaņā ar ANO definīciju jaunieši ir personas vecumā no 15 līdz 24 gadiem. Šī definīcija neskar juridisko bērna definīciju, kas iekļauta *UNCRC* un citos attiecīgajos starptautiskajos līgumos.

Bērniem un jauniešiem vienmēr jābūt pilnībā informētiem par līdzdalības iespējām, tostarp viņu iesaistīšanās ierobežojumiem, par līdzdalības gaidāmajiem un faktiskajiem rezultātiem un par to, kā viņu viedoklis tika izskatīts.

Saskaņā ar Vispārējo komentāru par *UNCRC* 12. pantu visiem procesiem, kuros tiek uzklauti bērni un jaunieši, ir jābūt pārskatāmiem un izskaidrojošiem, brīvprātīgiem, cieņpilniem, nozīmīgiem bērnu dzīvei, bērniem draudzīgā vidē, iekļaujošiem (nediskriminējošiem), atbalstītiem ar apmācībām, drošiem un iespējamos riskus novērsošiem, un saprotamiem. Dalībvalstīm jāiekļauj šīs prasības visos normatīvajos aktos un citos pasākumos šā ieteikuma īstenošanai.

III daļa. Pasākumi

Līdzdalības tiesību aizsardzība

Lai aizsargātu bērna vai jaunieša līdzdalības tiesības, dalībvalstīm ir:

- jāsniedz lielākā iespējamā tiesiskā aizsardzība bērniem un jauniešiem līdzdalības tiesību nodrošināšanā, tostarp konstitūcijās, likumos un noteikumos,
- regulāri jāpārskata apjoms, kādā bērnu un jauniešu viedoklis tiek uzklauts un kādā viņi tiek nopietni uztverti, paredzētais esošajos tiesību aktos, politikā un praksē, un jānodrošina, lai šajās pārskatītajās versijās tiktu pievērsta pienācīga uzmanība bērnu un jauniešu pašu sniegtajam novērtējumam,
- jāsniedz bērniem un jauniešiem kaitējuma efektīva atlīdzināšana un tiesiskās aizsardzības līdzekļi, nodrošinot bērniem draudzīgus sūdzību iesniegšanas veidus un tiesas un administratīvās procedūras, tostarp piekļuvi palīdzībai un atbalstam to izmantošanā, nodrošinot šo mehānismu pieejamību bērniem un jauniešiem,
- jānodrošina, ka ir ieviestas tiesiskās garantijas bērniem un jauniešiem, kuri ir īpaši neaizsargāti pret tiesību pārkāpšanu, tostarp tiem, kuri ir šķirti no saviem vecākiem, no minoritāšu grupām, ar invaliditāti un tiem, kuri dzīvo veselības aprūpes un [pieaugušo] brīvības atņemšanas iestādēs vai nepilngadīgo likumpārkāpēju pāraudzināšanas iestādēs,
- jāpārskata un jācenšas novērst ierobežojumus tiesību aktos vai praksē, kas ierobežo bērnu vai jauniešu tiesības tikt uzklautiem visos jautājumos, kas viņus skar,
- jāieņem saskaņota pieeja bērnu un jauniešu līdzdalības nostiprināšanā un jānodrošina, lai līdzdalība tiktu plaši ieviesta lēmumu pieņemšanas un politikas veidošanas struktūrās,
- ja tāda vēl nepastāv, jāizveido atbilstoša un neatkarīga cilvēktiesību institūcija, kā, piemēram, bērnu tiesību ombuds/komisārs, saskaņā ar Parīzes principiem,³
- jāpiešķir pienācīgi finanšu resursi un jānodrošina kompetenti cilvēkresursi, lai atbalstītu bērnu un jauniešu līdzdalību gan formālā, gan neformālā vidē.

Līdzdalības veicināšana un informēšanas pasākumi

Lai izplatītu informāciju un vairotu zināšanas par bērnu un jauniešu līdzdalību, dalībvalstīm ir:

- jāīsteno publiskas informēšanas un izglītošanas programmas, lai plašas sabiedrības, bērnu, jauniešu, vecāku un profesionāļu vidū veidotu izpratni par bērnu un jauniešu līdzdalības tiesībām,
- jānostiprina skolotāju, advokātu, tiesnešu, policijas darbinieku, sociālo darbinieku, kopienas darbinieku, psihologu, aprūpētāju, nepilngadīgo likumpārkāpēju pāraudzināšanas iestāžu un

---

³ ANO Ģenerālās asamblejas 1993. gada 20. decembra rezolūcija Nr. 48/134.

---

cietumu amatpersonu, veselības aprūpes speciālistu, civildienesta ierēdņu, imigrācijas dienesta amatpersonu, reliģisko līderu un plašsaziņas līdzekļu pārstāvju, kā arī bērnu un jauniešu organizāciju līderu profesionālās spējas attiecībā uz bērnu un jauniešu līdzdalību. Kad iespējams, bērniem un jauniešiem pašiem jātiek iesaistītiem šajā spēju palielināšanā kā instruktoriem un ekspertiem,

- jāsniedz bērniem un jauniešiem viņu vecumam un apstākļiem piemērota informācija, tostarp arī nerakstītā formā un ar sociālo tīklu un citu plašsaziņas līdzekļu starpniecību, par viņu tiesībām, un jo īpaši par viņu līdzdalības tiesībām, par viņiem pieejamām iespējām to darīt un to, kur viņi var saņemt atbalstu minēto iespēju izmantošanai,

- jāiekļauj bērnu un jauniešu līdz 18 gadu vecumam tiesības, tostarp līdzdalības tiesības, skolas izglītības programmās,

- jāierosina iekļaut norādījumus par bērnu un jauniešu līdz 18 gadu vecumam tiesībām visu profesionāļu, kuri iesaistīti darbā ar bērniem un jauniešiem, studiju programmās,

- jāstimulē izpēte par bērniem un jauniešiem, izpēte kopā ar viņiem un viņu veikta izpēte, lai varētu labāk saprast bērnu un jauniešu viedokli un pieredzi, apzinot šķēršļus viņu līdzdalībai un veidus, ka šos šķēršļus pārvarēt,

- jāveicina vienaudžu atbalsts un informācijas tīkli bērnu un jauniešu starpā, lai palielinātu viņu spējas īstenot savas līdzdalības tiesības.

Telpas radīšana līdzdalībai

Lai maksimāli palielinātu iespējas visiem bērniem un jauniešiem piedalīties visos jautājumos, kas viņus skar, dalībvalstīm ir:

- ar tiesību aktu un vecāku izglītības programmu starpniecību jānodrošina vecāki un aprūpētāji cienīt bērna vai jaunieša cilvēka cieņu un viņa vai viņas tiesības, jūtas un viedokli,

- jāradā iespējas starppaaudžu dialogam, lai veicinātu savstarpēju cieņu un sadarbību,

- jāizveido aktīva bērnu un jauniešu līdzdalība visos skolas dzīves aspektos, konkrēti, ar formālām un neformālām mācīšanas un mācīšanās prakses un skolas vides ietekmēšanas metodēm, un iekļaujot skolēnu padomes skolas kopienas pārvaldībā,

- jāsniedz izglītība tādā veidā, lai tiktu respektēta cilvēka cieņa un bērniem un jauniešiem tiktu dota iespēja brīvi paust savu viedokli un piedalīties skolas dzīvē, piemēram, veidā, kur izmanto interaktīvas mācīšanas metodes un atzīst neformālo izglītību un neformālo mācīšanos,

- jāatbalsta bērnu un jauniešu iesaistīšana asociāciju un kopienu dzīvē, starpkultūru mācībās, sporta, atpūtas un mākslas pasākumos, un jāstrādā ar bērniem un jauniešiem, lai izstrādātu viegli pieejamas un neformālas līdzdalības metodes,

- jāiegulda bērnu un jauniešu vadītās nevalstiskajās organizācijās kā labvēlīgā telpā, kur mācīties par demokrātiju un pilsoniskumu, un kur tās īstenot,

- jāizveido konsultatīvas iestādes bērniem un jauniešiem vietējā, reģionālā vai valsts līmenī, kā, piemēram, bērnu un jauniešu padomes, parlamenti vai forumi,

- jānodrošina, lai ģimenēm un bērniem nepieciešamo pakalpojumu sniedzēji atbalstītu bērnu un jauniešu līdzdalību pakalpojumu attīstīšanā, nodrošināšanā un novērtēšanā,

- jāstiprina bērnu un jauniešu iespējas brīvi paust savu viedokli plašsaziņas līdzekļos un droši piedalīties, izmantojot informācijas un komunikācijas tehnoloģijas (IKT) kā papildu līdzekli, lai nodrošinātu dalību klātienē, un jāiekļauj izpratne par līdzdalības principiem plašsaziņas līdzekļos un IKT,

- jāpalielina bērnu un jauniešu iespējas piedalīties sabiedriskajā dzīvē un demokrātiskajās struktūrās, tostarp kā pārstāvjiem,

- jāatbalsta bērni un jaunieši un viņu organizācijas, lai tie piedalītos 12. panta un citu būtisku *UNCRC* pantu īstenošanas uzraudzībā, kā arī attiecīgo Eiropas Padomes instrumentu un citu starptautisko standartu, kuri attiecas uz bērnu tiesībām, īstenošanas uzraudzībā.